POLICY BRIEF

/ PREDLOG PRAKTIČNE POLITIKE /

FINANSIJSKA PODRŠKA PORODICAMA SA DECOM

UTICAJ SIROMAŠTVA NA PORODICU SA DECOM – OD IZAZOVA DO SISTEMSKIH REŠENJA

Sadržaj

I Siromaštvo porodice i društvena klima

I I Paketi podrške porodici kroz zakonski okvir

III Kritična rešenja i preporuke

1. Dečiji dodatak

2. Roditeljski dodatak

3. Naknade zarade zaposlenim porodiljama

IV Otvorena pitanja

V Dodatak

Analiza budžetskih izdvajanja namenjenih porodicama sa decom

Umesto zaključka

Kako se raste u siromaštvu?

O Mreži organizacija za decu MODS

Informacije i kontakt

"Siromaštvo uvek znači manji broj mogućnosti i neiskorišćeni potencijal. Siromaštvo onemogućuje lični razvoj, negativno utiče na zdravlje dece, obrazovna postignuća i njihovo opšte blagostanje. Dete koje raste u siromaštvu i koje je socijalno isključeno suočeno je sa većim rizikom od toga da poraste u marginalizovanog odraslog, zarobljenog u „krugu" koji se prenosi sa jedne generacije na drugu.

Da bi se pomoglo deci da se izdignu iz siromaštva potrebno je usvojiti multidimenzionalni pristup koji zahteva intervencije u politikama zapošljavanja (pomoć roditeljima da nađu zaposlenje); organizaciji sistema poreskih olakšica; obezbeđenju ključnih usluga poput kvalitetne brige o deci; obrazovanju i zaštiti dečijih prava – što je postalo eksplicitni cilj Unije definisan Ugovorom iz Lisabona. Od ključnog značaja su i jednake mogućnosti i porodične politike."

Evropska platforma za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti: Evropski okvir za socijalnu i teritorijalnu koheziju, Brisel, 16.12.2010.

Pravci delovanja u oblasti finansijske podrške porodicama sa decom

Siromaštvo dece ima različite dimenzije i zato borba protiv njega mora biti višedimenzionalna. Ona zahteva adekvatnu finansijsku podršku porodici, ali udruženu sa integrisanim uslugama koje počinju od rođenja i osiguravaju očuvanje zdravlja deteta, pravovremeno i puno uključivanje u sistem obrazovanja kako bi svako dete dobilo priliku da ostvari svoj pun potencijal i postane produktivan faktor razvoja budućnosti ove zemlje.
Zato smo izdvojili ključne poruke sagledavajući trenutnu situaciju u našoj zemlji:

- ***sadašnji transferi za decu nisu dovoljni,***
- ***za smanjenje siromaštva dece nisu dovoljni transferi već je potrebno njihovo uvezivanje sa uslugama,***
- ***ukoliko bude potrebno menjati budžet, nikako se ne smeju smanjivati stavke koje se odnose na transfere za decu,***
- ***Sa rastom prihoda potrebno je povećavati transfere za decu.***

I Siromaštvo porodice i društvena klima

Prema prvom Nacionalnom izveštaju o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva u 2009. godini 22,1% dece je bilo izloženo riziku siromaštva[1]. Blizu 10% dece živi ispod apsolutne linije siromaštva[2]. Deca do 14 godina i starija lica (65 godina i više) bila su više izložena siromaštvu od ostalih starosnih grupa i imali su natprosečan indeks siromaštva.

Ukupno gledano, Srbija relativno malo troši na socijalnu pomoć i potrošnja za programe usmerene na siromašne je izuzetno niska.

Društvena nestabilnost, ekonomski problemi, neizvesnost i društveni potresi prelamaju se kroz porodičnu svakodnevnicu i mogu delovati iscrpljujuće na roditeljske resurse. Ono što predstavlja veliki problem za ovo društvo jeste da „prisustvo dece u domaćinstvu značajno povećava rizik od siromaštva."[3]

Društvena klima može dovesti do napetosti u porodičnom sistemu što deluje i na način ophođenja prema deci i njihovim potrebama. Koliko će roditelj biti osetljiv na razvojne potrebe sopstvene dece može zavisiti od njegovih materijalnih, zdravstvenih i moralnih kapaciteta. Ma koliko porodica predstavljala sigurnu oazu za svoje članove, ona ne može biti potpuno „nepropustljiva" za potrese koje dolaze iz šireg socijalnog okruženja ili društva u celini.

Posledice siromaštva

Siromaštvo pogađa porodicu na svim nivoima, uključujući međusobne odnose roditelja, roditelja i dece, pa i šire rodbine, imajući za posledicu konstantan nivo stresa koji otežava roditeljima da se posvete roditeljstvu u meri u kojoj je potrebno.

Uzroci siromaštva su složeni i različiti, a rezultiraju dalje mnogostrukim posledicama. Siromaštvo u porodici direktno negativno utiče na razvoj dece umanjujući im mogućnosti za razvijanje punih potencijala, negativno se odražava na zdravlje i brigu o zdravlju, obrazovanje, socijalnu uključenost pa i sisteme vrednosti.

Kako država treba da reaguje?

Paketi finansijske podrške porodicama sa decom sada postoje kao mehanizmi smanjenja siromaštva ili pak povećanja nataliteta. Međutim, **postojeći paketi nisu dovoljno efikasni niti prepoznati kao mere za povećanje kvaliteta života porodica sa decom. Podrška porodici mora biti sistemska i sveobuhvatna** na svim nivoima. Same mere podrške pre svega treba da budu preventivne, pogađajući uzrok, a ne posledične koje saniraju probleme, što je daleko teže, a ponekad i neizvodljivo naročito kada se radi o ranom razvoju dece. **Zato je neophodno da briga o deci bude prioritetna** tema, jer nedovoljna briga o deci i mladima ostavlja višestruke dugoročne posledice na opštu populaciju jedne države.

Zato će se ovaj dokument baviti problemom siromaštva porodice sa decom, sagledati postojeća rešenja predviđena Zakonom o finansijskoj podršci porodici sa decom i ukazati na potrebu za efikasnijom finansijskom podrškom.

---

[1] Procenat dece koja su u riziku od siromaštva je određen u odnosu na relativnu liniju siromaštva. U Republici Srbiji, relativno siromaštvo je prikazano po metodologiji koja je uporediva sa standardima EU i koja je prilagođena nacionalnom izvoru podataka (Anketa o potrošnji domaćinstva). To znači da je korišćena relativna linija siromaštva (60% medijane dohotka po potrošačkoj jedinici), a kao osnovni agregat za merenje životnog standarda korišćen je dohodak domaćinstva (uključujući i dohotak u naturi).

[2] Apsolutno siromaštvo se određuje prema nivou prihoda ili potrošnje porodica i pojedinaca ispod definisanog minimuma životnih potreba, kao što su hrana, odeća, obuća, stanovanje, grejanje i sl. Osnovne životne potrebe čine tačno navedene količine i struktura potrošnje za ove potrebe. Prema podacima za 2011. godinu linija siromaštva (minimalna potrošačka korpa) je iznosila 9438 dinara po ekvivaletnom odraslom, pri skalama ekvivalencije od 0,5 za decu do 14 godina.

[3] http://www.inkluzija.gov.rs/wp-content/uploads/2011/03/Prvi-nacionalni-izvestaj-o-socijalnom-ukljucivanju-i-smanjenju-siromastva1.pdf

I I Paketi podrške porodici kroz zakonski okvir

Finansijska podrška porodicama sa decom[4] kao mere za smanjenje siromaštva, mere populacione politike i socijalne integracije

Finansijska podrška porodici sa decom podrazumeva:

- poboljšanje uslova za zadovoljavanje osnovnih potreba dece;
- poseban podsticaj rađanju dece;
- podršku materijalno ugroženim porodicama sa decom, porodicama sa decom ometenom u razvoju i deci bez roditeljskog staranja.

I ostvaruje se kroz:

- naknade zarade za vreme porodiljskog odsustva, odsustva sa rada radi nege deteta i odsustva sa rada radi posebne nege deteta;
- roditeljski dodatak;
- dečiji dodatak;
- naknada troškova boravka u predškolskoj ustanovi za decu bez roditeljskog staranja;
- troškova boravka u predškolskoj ustanovi za decu ometenu u razvoju;

Mera za smanjenje siromaštva

Dečiji dodatak kao jedina mera za smanjenje siromaštva dece koja postoji u budžetu Republike Srbije obuhvata godišnje oko 400.000 dece. Dečiji dodatak se **isplaćuje isključivo po redosledu rođene dece**: za **prvo, drugo, treće i četvrto dete** i do 19. godine ako su na redovnom školovanju.
Visina dečjeg dodatka je oko 20€ po detetu na mesečnom nivou.

Dve mere populacione politike:

1.roditeljski dodatak - jednokratna novčana naknada koju **primaju isključivo majke** pri rođenju deteta, za prvo, drugo, treće i četvrto dete;
2.naknada zarade zaposlenim porodiljama za vreme porodiljskog odsustva u trajanju od godinu dana ostvaruju zaposlena lica kod poslodavca ili lica koja obavljaju samostalnu delatnost i to **u iznosu od 100%** osnovne zarade, a **najviše do pet prosečnih mesečnih zarada** uz uslov da je podnosilac zahteva neposredno pre korišćenja ovog prava bio **više od šest meseci u neprekidnom radnom odnosu.**

Ostala izdvajanja

Pored ovih, postoji još nekoliko vrsta finansijske pomoći u okviru drugih zakonskih akata i na različitiom nivoima:

- besplatni udžbenici (**za učenike prvog i drugog razreda)**,
- učenički krediti (za učenike koji postižu odličan uspeh)
- stipendije (za učenike srednjih škola koji se školuju za deficitarna zanimanja),
- troškovi za putovanja učenika na takmičenja.
- Pomoć majkama izbeglicama sa decom do jedne godine

Pomoć lokalnih samouprava

Takođe postoje **razna izdvajanja iz budžeta lokalnih** samouprava koja se razlikuju od opštine do opštine i prilično su neujednačena, a nemamo dovoljna saznanja o tome koliko su efikasna, najčešća su:

- naknade zaposlenim trudnicama do punog iznosa plate,
- naknade nezaposlenim porodiljama,
- naknade za prvo dete, blizance, trojke, duple blizance...

[4] Finansijska podrška porodici sa decom regulisana je Zakonom o finansijskoj podrški porodici sa decom i podzakonskim aktom kojim je detaljno regulisan i postupak za ostvarivanje svakog od priznatih prava: Pravilnik o bližim uslovima i načinu ostvarivanja prava na finansijsku podršku porodici sa decom

III Kritična rešenja i preporuke

Društvo za razvoj dece i mladih – Otvoreni klub sprovelo je participativno istraživanje u 5 gradova *jugoistočne Srbije (Kruševac, Knjaževac, Niš, Aleksinac i Svrljig)* ***sa ciljem da se dobije uvid u probleme i specifične prepreke*** *na koje nailaze korisnici državne finansijske podrške prilikom ostvarivanja prava na socijalnu zaštitu.*

Šta kažu rezultati istraživanja?

U odnosu na Zakonski okvir i mehanizme primene rezultati istraživanja ukazuju na ključne prepreke u okviru određenih kategorija:

Kriterijumi:

Porodica sa više od četvoro dece ne može da računa na dečiji dodatak i roditeljski dodatak za decu koja su rođena nakon četvrtog deteta u porodici.
Tokom diskusije o ekonomskom statusu, u pojedinim gradovima je naročito istaknuta otežavajuća okolnost kod ostvarivanja prava na materijalnu pomoć **ukoliko žene ujedno ostvaruju i pravo na alimentaciju,** ali im se iz različitih razloga ona ne isplaćuje (supružnik je zavisnik, alkoholičar, ne održava kontakt).
Samim tim činjenica da formalno primaju alimentaciju, bez obzira što to pravo ne ostvaruju u praksi, ih automatski onemogućava da ostvare pravo na druge novčane socijalne pomoći.
Alimentacija, kao posebni izvor prihoda samohranih roditelja, ne ostvaruje se u većini slučajeva. Upravo iz ovog razloga potekle su inicijative za osnivanjem alimentacionog fonda koji bi predstavljao sistemsko rešenje.
Jedan od problema ispitanika u vezi je sa posedovanjem zemlje, najčešće neobradive, koja se nalazi u njihovoj svojini (u većini slučajeva nasleđeno).
Ona se smatra za nepokretnost koja čini sliku o njihovom materijalnom statusu nerealnom i onemogućava ostvarivanje prava na socijalnu pomoć. Tržišno gotovo bezvredna imovina neadekvatno se tretira kao potencijalni izvor prihoda.

Efikasnost:

Prema proceni direktnih korisnika nemaju sve mere i očekivani efekat. **Jedan od ispitivanih aspekata odnosi se na značaj koji dečiji dodatak** i ostale mere socijalne pomoći kao izvori prihoda imaju za materijalno ugrožene građane. Odgovori na ovo pitanje su veoma različiti i ukazuju na to da nekim građanima ove pomoći **olakšavaju egzistenciju u značajnoj meri**, dok za druge **nemaju nikakvog značaja**. Ipak, ispitanici dele mišljenje da bi svakako **trebalo povećati iznose ovih pomoći.**

Takođe, dečiji dodatak, uz ostale vrste socijalne pomoći, smatra se dodatnim izvorom prihoda koji je namenjen kućnom budžetu, a ne isključivo deci kao korisnicima.

Procedure:

Ono što korisnici navode kao najčešće probleme prilikom procedure ostvarivanja prava iz socijalne zaštite su:
1. problem prikupljanja (preobimne) dokumentacije,
2.problem nedovoljne transparentnosti i jasnosti kriterijuma koje je potrebno ispuniti kako bi se pomenuta prava ostvarila.

Izvori informisanja:

Najčešći izvor informacija o pravima iz sistema socijalne i dečije zaštite je usmena propaganda – potencijalni i postojeći korisnici informacije najčešće dobijaju **od drugih korisnika ili organizacija civilnog društva,** a znatno ređe od zaposlenih u institucijama koje smatraju relevantnim – Opština, Centar za socijalni rad, ali i zdravstvene ustanove.
Najređi izvor informisanja predstavljaju mediji, što ukazuje na potencijalni problem nedovoljne medijske zastupljenosti relevantnih tema iz ove oblasti.
Građani sebe smatraju nedovoljno informisanim, za šta okrivljuju zaposlene u pomenutim institucijama, ali i ljude sa različitih nivoa vlasti.

1. Dečiji dodatak:

Dečiji dodaci pokrivaju skroman deo potrošnje siromašnih, ali da ne postoji program dečijih dodataka u Srbiji bilo bi više siromašnih za 8%[5]. Ipak u vezi sa dečijim dodacima postoji niz problema.

Problemi:

- ***Nedovoljno dobra targetiranost:*** veliki broj domaćinstava koja su siromašna ne prima dečije dodatke. U procentima gledano, od svih onih koji imaju prava na dečiji dodatak samo 40,6% i prima dečiji dodatak, dok ga 59,4% ne prima. Greška isključenosti je čak 59,4%, što znači da troje od petoro dece koja imaju prava na dečije dodatke ne ostvaruje to pravo. To je svakako visok procenat, koji svedoči o dubokim problemima u administriranju dečijih dodataka.[6]
- ***Uverljivo najviša greška isključenosti*** je u grupi mešovitih i poljoprivrednih domaćinstava, i iznosi visokih 80,6%. Još nepovoljniji nalaz je da samo 14,7 hiljada dece iz poljoprivrednih i mešovitih domaćinstava uopšte ima pravo na dečiji dodatak, što je samo 5,9% od ukupnog broja dece u ovim domaćinstvima. Znatno više od polovine dece (57,9%) iz grupe poljoprivrednih i mešovitih domaćinstava ne ostvaruje pravo na dečiji dodatak zbog toga što njihovo domaćinstvo prelazi dozvoljeni iznos katastarskog prihoda[7].
- ***Porodice sa više od četvoro dece*** **ne mogu da primaju dečiji dodatak za decu rođenu nakon četvrog deteta**.
- ***Dokumentacija koja se prikuplja je obimna*** i sav teret dokazivanja je na porodici da može da ostvari to svoje pravo. Posebno je apsurdno da porodice koje ostvare pravo na novčanu socijalnu pomoć, moraju da prikupljaju ponovo dokumentaciju i za dobijanje dečijeg dodatka.
- ***Iznos dečijeg dodatka je izrazito nizak,*** na primer, iznos dečijeg dodatka ne može da pokrije troškove kompleta udžbenika i školskog pribora za školu.

Predlozi rešenja:

- ***Proširiti pravo*** *na dečiji dodatak za svu decu u porodici ili pravo na dečiji dodatak za četvoro dece u porodici, bez obzira na red rođenja*
- *Porodice koja ostvare pravo na novčanu socijalnu pomoć* ***mogu automatski*** *da ostvare i pravo na dečiji dodatak, jer su već jednom prikupili svu dokumentaciju i dokazali svoj status.*
- ***Produžiti trajanje prava*** *na dečiji dodatak od dana podnetog zahteva na godinu dana.*
- *Jednom godišnje, pre početka školske godine,* ***povećati iznos*** *dečijeg dodatka za nabavku udžbenika i školskog pribora*
- *Iznos dečijeg dodatka* ***uskladiti sa iznosom linije siromaštva*** *– povećati iznos dečijeg dodatka do polovine iznosa koji definiše liniju apsolutnog siromaštva*.

2. Roditeljski dodatak:

Problemi:

Kriterijumi i procedure:

Iako je Pravilnikom definisano pod kojim uslovima na ovu meru ima otac deteta, i dalje ostaje jedno diskriminatorno obeležje koje je vezano isključivo za majku, a to je uslov da majka ima državljanstvo RS. Tako porodica gde majka, koja nije državljanka, ne može da ostvari to pravo, ostaje bez dodatka, i pored činjenica da je u proceduri sticanja državljanstva, i živi i radi u Srbiji, i otac je državljanin.

Predlozi rešenja:

- povećati iznos dodatka za prvo dete,
- smanjiti broj rata isplate (na 12 meseci),
- omogućiti očevima da budu ravnopravni podnosioci zahteva.

[5] Analiza uticaja državne finansijske podrške siromašnima, Gordana Matković, Boško Mijatović, Centar za liberalno-demokratske studije, novembar 2008.
[6] Program dečijih dodataka u Srbiji:analiza i predlozi za unapređenje, Gordana Matković, Boško Mijatović, Centar za liberalno-demokratske studije/UNICEF, maj 2012, nepublikovano
[7] isto

3. Naknade zarade zaposlenim porodiljama:

Problemi:

Kriterijumi i procedure:

- u kriterijume za ostvarivanje ovog prava /a time ni u osnov za utvrđivanje visine naknade zarade/ ne ulaze zarade po drugim osnovama osim ugovora o radu (ne priznaju se ugovori o delu ili autorski i sl.) što dovodi do zloupotrebe od strane poslodavca koji ovim načinom izbegavaju obavezu da plaćaju naknade za vreme porodiljskog odsustva, a žena na ovaj način može biti kod poslodavca "zaposlena" i više godina, a ne ostvaruje pravo na porodiljsko bolovanje i naknadu zarade;
- ne postoji ograničenje za minimalni iznos na koji se može ostvariti ovo pravo za porodilje koje su zaposlene manje od 6 meseci;
- preobimna dokumentacija za poslodavce, predugo vremena se čeka na rešenje, potencijalne zloupotrebe od strane poslodavaca, neredovno isplaćivanje.

Predlozi rešenja:

- uvođenje minimalnog iznosa (da ne može biti manji od minimalne zarade utvrđene za mesec u kojem se vrši isplata) i za porodilje koje su zaposlene manje od 6 meseci. Ova mera bi direktno uticala na porodice iz nižih socioekonomskih kategorija i opravdala bi se kao mera za smanjenje siromaštva – naročito što se to može uraditi na nivou lokalnih samouprava;
- uvođenje minimalnog iznosa može ići paralelno sa smanjenjem maksimalnog iznosa, *na najviše do tri* umesto do pet prosečnih mesečnih zarada u Republici Srbiji;
- direktna isplata porodiljama na poseban račun umesto refundacija poslodavcima,
- smanjiti mogućnosti zloupotrebe od strane poslodavaca jačim mehanizmima kontrole.

IV Otvorena pitanja

KORISNICI I KRITERIJUMI:

- Da li su ovim merama obuhvaćene sve kategorije?
- Da li su izlistane mere dovoljne za osetljive kategorije/ posebno za one koji ne poseduju lična dokumenta?
- Da li je potrebno menjati kriterijume?

MEHANIZMI:

- Da li su mehanizmi za ostvarivanje prava na ove mere efikasni?
- Da li je potrebno menjati mehanizme?
- Da li je potrebno dodati/menjati same mere i kako ih međusobno povezati?

EFEKTIVNOST:

- Kako se meri da li mera daje efekte?
- Kako su povezane mere pronatalitente politike sa merama za smanjenje siromaštva?
- Da li je potrebno te mere sinhronizovati u našoj državi? I kako da jedna ne isključuje drugu?
- Koliko se ove mere preklapaju sa merama koje se donose na nivou lokalnih samouprava?

IZAZOV: ***Politički konsenzus… ili nešto drugo?***

V Dodatak

Analiza budžetskih izdvajanja namenjenih porodicama sa decom

Zakonom o finansijskoj podršci porodicama sa decom[8] regulisani su uslovi za roditeljski i dečiji dodatak, naknadu zarade za vreme porodiljskog odsustva, kao i pravo na naknadu troškova boravka u predškolskoj ustanovi za decu bez roditeljskog staranja i decu ometenu u razvoju.

1. Dečiji dodatak[9]

Jedina mera za smanjenje siromaštva dece jeste dečiji dodatak za koju se godišnje izdvaja oko 1% republičkog budžeta. Godišnji izdaci za ove namene u budžetu su niski u poređenju sa zemljama EU i iznosili su svega 0,3% BDP-a u 2009. i 2010. godini.
Jedan od kriterijuma, koji je neophodno ispoštovati, da dete ostvari svoje pravo na dečiji dodatak (redovan ili uvećan iznos)[10] jeste neophodnost prosečnog primanja po članu domaćinstva, u kome dete živi.

Tabela 1:
Dečiji dodatak
– iznosi i cenzusi

Cenzusi i iznosi	**redovan iznos**	**uvećan iznos**
Cenzus od 1.04.2012. [11]	**7.106,73**	**8.528,08**
Iznos za mart 2012.	**2.221,30**	**2.887,68**

Tabela 2:
Dečiji dodatak
– godišnja izdvajanja

Izdvajanja na godišnjem nivou		(u odnosu na ∑ izdatke budžeta)
2009.	8.226.364.662 din.[12]	1.15%
2010.	8.777.096.106 din.[13]	1.06%,
2011.	10.450.000.000 din.[14]	1.13%.

Mesečni broj korisnika: ***399.123*** ***deteta u oktobru 2010.***

[8] Službeni glasnik RS br. 16/02, 115/05
[9] Isplaćen je za oko 371.000 dece mesečno u 2009. a u oktobru 2010. 399.123 deteta - izvor: Izveštaj o reviziji godišnjeg finansijskog izveštaja Ministarsta rada i socijalne politike za 2009. godinu i Zakon o budžetu Republike Srbije za 2011. godinu
[10] Redovan dečiji dodataki se usklađuje sa troškovima života na svakih šest meseci i važi za prvo četvoro dece, mesečno, ponaosob. Samohrane majke ili očevi, roditelji dece ometene u razvoju i dece koja nisu smeštena u stacionarnim ustanovama imaju prava na uvećani iznos.
[11] Cenzus za ostvarene prihode u skladu sa čl. 19. i 20. Zakona ; www.cekos.rs
[12] Izvor: Informator o radu Ministarstva rada i socijalne politike, Decembar 2010., http://www.minrzs.gov.rs/cms/
[13] Ostvareno do 30.11.2010. godine - izvor: Informator o radu Ministarstva rada i socijalne politike, Decembar 2010.
[14] Planirani rashodi za 2011. godinu - izvor: Informator o radu Ministarstva rada i socijalne politike, Decembar 2010., http://www.minrzs.gov.rs/cms/

2. Roditeljski dodatak[15]

predstavlja jednokratnu novčanu naknadu koja se prima pri rođenju deteta, odnosno finansijsku pomoć koju država daje majkama za rođenje prvog, drugog, trećeg i četvrtog deteta. Visina pomoći i dinamika isplate zavisi od reda rođenja deteta.[16]

Tabela 3: RODITELJSKI DODATAK od 1. aprila 2012. [17]

Redosled rođenja	*Ukupan iznos*	*Rata*
za prvo dete	32.630,61 jednokratno	-
za drugo dete	127.598,00 u 24 rate	Rata 5.316,58
za treće dete	229.665,90 u 24 rate	Rata 9.569,41
za četvrto dete	306.217,98 u 24 rate	Rata12.759,08

Tabela 4: Broj dece korisnika roditeljskog dodatka rođenih u 2010. godini[18]

Redosled rođenja	*1. dete*	*2. dete*	*3. dete*	*4. dete*	*Ukupan broj dece*
Ukupno	***30.602***	***23.613***	***6.554***	***1.647***	***62416***

Tabela 5: Ukupna izdvajanja za RD po godinama

Ukupna izdvajanja, iz budžeta RS, za roditeljski dodatak iznosila su:		*(u odnosu na∑ izdatke budžeta)*
2009.	*4.648.976.458 din.*[19]	*0.65%*
2010.	*4.634.059.541 din.*[20]	*0.56%,*
2011.	*5.650.000.000 din.*[21]	*0.61%.*

Broj korisnika ≥ 62.000 godišnje (2009. i 2010)

3. Naknada zarade za vreme porodiljskog odsustva

Naknada zarade za vreme porodiljskog odsustva odsustva sa rada radi nege deteta i odsustva sa rada radi posebne nege deteta, po ovom Zakonu, ostvaruju: zaposleni kod pravnih i fizičkih lica (u daljem tekstu: zaposleni kod poslodavca) i lica koja samostalno obavljaju delatnost. Ukoliko lice ima neprekidan radni staž duži od šest meseci ostvaruje nadoknadu od 100 % zarade u visini prosečnih zarada za poslednjih 12 meseci.

Visina naknade zarade:

Za zaposlene kod poslodavca

Naknada zarade za porodiljsko odsustvo za zaposlene utvrđuje se u visini prosečne osnovne zarade zaposlenog za 12 meseci koji prethode mesecu u kome otpočne korišćenje odsustva, uvećane po osnovu minulog rada po stopi od 0,4%, za svaku punu godinu rada ostvarenu u radnom odnosu, a najviše do pet prosečnih mesečnih zarada u Republici Srbiji. Pod osnovnom zaradom podrazumeva se ugovorena osnovna zarada koja je isplaćena zaposlenom.

[15] 61.406 dece mesečno u 2009.; Izvor: Izveštaj o radu Ministarstva rada i socijalne politike za 2009.
[16] Rešenje o nominalnim iznosima prava na finansijsku podršku porodici sa decom i cenzusima za ostvarivanje prava na dečiji dodatak pod br. 401-00-41/2012-12/III od 12.04.2012, www.cekos.rs
[17] www.cekos.rs
[18] Izvor: Dokument Xl0000002.xls prosleđen od strane Ministarstva rada i socijalne politike a na osnovu ostvarivanja prava na slobodan pristup informacijama od javnog značaja
[19] Izvor: Informator o radu Ministarstva rada i socijalne politike, Decembar 2010., http://www.minrzs.gov.rs/cms/
[20] Ostvareno do 30.11.2010. godine
[21] Planirani rashodi za 2011. godinu

Utvrđivanje visine naknade

U osnov za utvrđivanje visine naknade zarade ne ulaze:

- uvećana zarada (osim uvećanja po osnovu minulog rada),
- radni učinak,
- druga primanja (otpremnina pri odlasku u penziju, solidarna pomoć, jubilarna nagrada, pomoć u slučaju smrti člana uže porodice korisnika naknade),
- druga primanja ukoliko su utvrđena opštim aktom ili ugovorom o radu (topli obrok, regres za korišćenje godišnjeg odmora, terenski dodatak),
- **naknada zarade po drugim osnovama,**
- naknada troškova u skladu sa propisima o radu (naknada troškova za dolazak i odlazak sa posla, naknada troškova za vreme provedeno na službenom putu u zemlji i inostranstvu) i
- sva druga lična primanja koja isplaćuje poslodavac.

Za zaposlenu koja je bila u radnom odnosu manje od 12 meseci:

naknada zarade za porodiljsko odsustvo utvrđuje se tako što se, za mesece koji nedostaju do 12 meseci, kao zarada uzima 50% prosečne mesečne zarade u Republici Srbiji, prema podacima koje objavi republički organ nadležan za poslove statistike, u mesecu koji prethodi mesecu otpočinjanja odsustva. Utvrđena naknada zarade isplaćuje se u nepromenjenom iznosu za sve vreme ostvarivanja prava na naknadu, što znači da se ne vrši njeno usklađivanje.

Visina naknade zaposlenoj zavisno od prethodnog staža pre otpočinjanja porodiljskog odsustva

Visina naknade zarade utvrđuje se u zavisnosti od toga koliko je zaposlena, neposredno i neprekidno pre ostvarivanja prava na naknadu zarade bila u radnom odnosu. U skladu sa tim zaposlenoj pripada:

- **pun iznos naknade zarade (100%)**, pod uslovom da je, neposredno pre ostvarivanja ovog prava, bila u radnom odnosu **više od šest meseci**. Mesečni iznos naknade zarade ne može biti manji od minimalne zarade utvrđene za mesec u kojem se vrši isplata, niti veći od pet prosečnih mesečnih zarada u Republici;
- **u visini od 60%** od iznosa naknade zarade, ukoliko je lice bilo u radnom odnosu, neprekidno i neposredno pre ostvarivanja prava, **od tri do šest meseci**. U ovom slučaju *mesečni iznos naknade može iznositi manje od minimalne zarade;*
- **u visini od 30%** od iznosa naknade zarade, ukoliko je lice bilo u radnom odnosu neprekidno i neposredno pre ostvarivanja prava, **do tri meseca**. *I u ovom slučaju mesečni iznos naknade može iznositi manje od minimalne zarade.*

Uplata doprinosa za obavezno socijalno osiguranje vrši na iznos naknade zarade koja se isplaćuje zaposlenoj, bez obzira na visinu (100%, 60% ili 30% od iznosa naknade zarade).

Visina naknade zarade za lica koja samostalno obavljaju delatnost

Naknada zarade za lica koja samostalno obavljaju delatnost utvrđuje se u visini prosečne mesečne osnovice za plaćanje doprinosa za obavezno socijalno osiguranje u poslednjih 12 meseci, koji prethode mesecu otpočinjanja odsustva, a najviše do pet prosečnih mesečnih zarada u Republici Srbiji.

Pun iznos naknade zarade za lica koja samostalno obavljaju delatnost, ne može biti manji od najniže osnovice za plaćanje doprinosa za obavezno socijalno osiguranje.

Osnovicu doprinosa za socijalno osiguranje za preduzetnike čini oporeziva dobit, odnosno paušalno utvrđen prihod na koji se plaća porez po Zakonu o porezu na dohodak građana. Do konačnog utvrđivanja oporezive dobiti za tekuću godinu, preduzetnici plaćaju mesečnu akontaciju doprinosa na osnovicu koju čini osnovica za mesečnu akontaciju poreza na dohodak građana.

Ukoliko je preduzetnik samostalno obavljao delatnost kraće od 12 meseci, naknada zarade se utvrđuje tako što se za mesece koji nedostaju do 12 meseci kao zarada uzima 50% prosečne mesečne zarade u Republici Srbiji, prema podacima koje objavi republički organ nadležan za poslove statistike, u mesecu koji prethodi mesecu otpočinjanja odsustva.

Utvrđena naknada zarade za lica koja samostalno obavljaju delatnost ostaje nepromenjena za vreme ostvarivanja prava, što znači da se ne vrši njeno usklađivanje.
Pravo na naknadu zarade vlasnici radnje pripada od dana kada je privremeno odjavila radnju, odnosno od dana kada je vođenje radnje povereno poslovođi.

Tabela 6:
Isplate naknade za porodiljsko odustvo u 2009[22]

Iskazan rashod po osnovu isplate naknade iz budžeta za porodiljsko odsustvo	18.170.042 hiljada dinara
za zaposlene kod pravnih i fizičkih lica	17.901.397 hiljada dinara
za lica koja samostalno obavljaju delatnost	268.644 hiljada dinara

Mesečni broj korisnika: ***≈30.000*** ***u 2009.***

4. Naknada troškova boravka u predškolskoj ustanovi za decu bez roditeljskog staranja

Predstavlja meru koja ima za cilj dodatnu zaštitu dece bez roditeljskog staranja u predškolskom uzrastu, kao posebno ranjivu podgrupaciju. Ovo pravo ostvaruju staraoci, hranitelji i usvojioci pod istim uslovima kao i pravo na dečiji dodatak. Za decu bez roditeljskog staranja koja su smeštena u ustanovu socijalne zaštite, zahtev podnosi ustanova socijalne zaštite. Kao krajnji cilj ove mere javlja se integracija ove dece u vršnjačku grupu u lokalnoj sredini i obezbeđenje jednakih prava na predškolsko vaspitanje.

Tabela 7:
Naknada troškova boravka u predškolskoj ustanovi za decu bez roditeljskog staranja

Godina	**Iznos**
2009.	3.428.000 din[23]
2010.	5.388.513 din

Mesečni broj korisnika: ***≈300*** ***dece u 2010.***

5. Naknada troškova boravka u predškolskoj ustanovi za decu sa smetnjama u razvoju

Predstavlja posebnu meru zaštite osetljive grupe dece sa posebnim potrebama u cilju podsticaja njihovog uključivanja u redovne predškolske grupe ali i organizovanje rada sa njima u posebnim grupama kada je to neophodno. Ova mera je podrška porodici da dete sa smetnjama u razvoju ostane u njoj i u tim uslovima se razvija prema svojim mogućnostima.

Tabela 8:
Naknada troškova boravka u predškolskoj ustanovi za decu sa smetnjama u razvoju

Godina	***Iznos***
2009.	8.435.000 din.[24]
2010.	8.567.472

Mesečni broj korisnika: ***≈190*** ***dece u 2010.***

[22] Izvor: Izveštaj o reviziji godišnjeg finansijskog izveštaja Ministarsta rada i socijalne politike za 2009. godinu
[23] Izvor: Izveštaj o reviziji godišnjeg finansijskog izveštaja Ministarsta rada i socijalne politike za 2009. godinu
[24] Izvor: Izveštaj o reviziji godišnjeg finansijskog izveštaja Ministarsta rada i socijalne politike za 2009. godinu

Umesto zaključka:

Ukupno gledano, Srbija relativno malo troši na programe podrške porodicama.
U 2011. godini rashodi za dečije dodatke u Srbiji iznosili su 10,4 milijardi dinara, približno 0,3% BDP-a, što je nepromenjen udeo u poslednjih nekoliko godina. Prema udelu izdataka za dečije dodatke Srbija se nalazi među zemljama koje najmanje izdvajaju za ovaj program podrške porodicama sa decom.
Broj dece u Srbiji, prema proceni RZS[25] za 2009. godinu, bio je 1.542.705 dece (do 19 godina).

Prema prvom Nacionalnom izveštaju
o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva
u 2009. godini 22,1% dece je bilo izloženo riziku siromaštva.

Ukupna izdvajanja za novčane naknade za porodice sa decom 2011. godine (roditeljski dodatak, dečiji dodatak i porodiljska odsustva, i odsustvo radi nege deteta) iznosila su 37,4 milijarde ili 1,15% BDP-a, što je na nivou proseka koji se u EU izdvaja samo za programe tipa dečijeg dodatka. U Srbiji su rashodi za dečije dodatke dva puta manji od rashoda za porodiljska odsustva i odsustvo radi nege deteta, koji dominiraju među novčanim naknadama.

Kako se raste u siromaštvu?

Oko trećine domaćinstava ispod linije siromaštva ne poseduje vodovodne instalacije u kući, odnosno stanu, a oko polovine ne poseduje toalet, kao ni kupatilo. Jedna trećina ovih domaćinstava izdvaja više od polovine svojih prihoda za troškove stanovanja.

Kod siromašne dece starosti do 5 godina, gotovo svako deseto dete zaostaje u rastu zbog neadekvatne ishrane. Među najbogatijima je ovo tek jedno u tridesetoro dece. Obuhvat dece vrtićima u uzrastu od 3 do 5 godina je preko tri puta manji kod najsiromašnijih u odnosu na najbogatije porodice. Deca siromašnih na tom uzrastu najčešće odrastaju bez dečijih knjiga, kasnije ne završavaju na vreme osnovnu školu, u manjem procentu upisuju srednju školu (62% prema 94% iz grupe najbogatijih). Deca koja rastu u siromaštvu mnogo češće stupaju u brak pre 18 godine (21% prema 1% iz najbogatijih porodica) i postaju roditelji nove siromašne dece (16% adolescentkinja uzrasta 15-19 godina su već majke.[26]

Nažalost, to je svakodnevnica više od 140 000 dece u Srbiji.
Krug može da se prekine!

[25] Republički zavod za statistiku
[26] MICS4

Deca nisu odgovorna za svoje siromaštvo!

Zato je potrebno urgentno delovanje države i društva.
Pored povećanja budžetskih izdvajanja, potrebno je i obezbeđenje ključnih uslova poput kvalitetne brige o deci, kvalitetnog obrazovanja i zaštite dečijih prava.

Lokalne samouprave teško rešavaju probleme najsiromašnijih građana i zato je potrebna podrška republičkih institucija, i uspostavljanje saradnje između javnog, privatnog i civilnog sektora.

Potrebno je razviti programe podrške i sprovesti postojeće strategije razvoja i zaštite dece kako bi sva deca odrastala u uslovima dostojnim za život.

Sve dok se, kao društvo, ozbiljno ne pozabavimo problemom siromaštva dece, siromaštvo će se uvećavati, a siromašna deca odrastati u siromašne ljude.

O Mreži organizacija za decu - MODS

Informacije i kontakt

POLICY BRIEF:
FINANSIJSKA PODRŠKA PORODICAMA SA DECOM

„Policy Brief" *(kratka studija praktične politike) predstavlja dokument koji obrađuje niz gorućih pitanja o određenoj temi i ima za cilj da pokrene javne diskusije, naročito unutar struktura svih nivoa vlasti i donosioca odluka i ponudi predloge za sistemska rešenja predstavljajući analize stanja, rezultate istraživanja i najbolje prakse.*

Ovaj dokument bavi se problemom siromaštva porodice sa decom i ukazuje na potrebu za efikasnijom finansijskom podrškom i prvi je u nizu planiranih dokumenata ove vrste kojima će MODS da se bavi na temu dece i porodice.

Mreža organizacija za decu Srbije - MODS
Tematska oblast: Deca i porodica / Policy brief No. 1 2012

Saša Stefanović, Društvo za razvoj dece i mladih - Otvoreni klub, Niš
Dragana Soćanin, Udruženje RODITELJ, Beograd
Maj, 2012

Za više informacija:
www.zadecu.org
www.oknis.org.rs
www.roditelj.org

O Mreži:
Mreža organizacija za decu Srbije – MODS *okuplja oko 60 organizacija civilnog društva koje se bave decom i zaštitom njihovih prava.*
Misija Mreže *organizacija građanskog društva za decu je ostvarivanje prava, unapređenje položaja i poboljšanje kvaliteta života dece u Srbiji.*
Mreža se svojim radom zalaže za *ostvarivanje prava sve dece, smanjenje siromaštva dece, za dostupno kvalitetno formalno i neformalno obrazovanje i kulturu, za dostupnu kvalitetnu zaštitu zdravlja i zdravu životnu sredinu, da sva deca rastu bezbedno i budu zaštićena od zlostavljanja, zanemarivanja, iskorišćavanja i nasilja, da se adekvatnije planira i transparentnije troši budžet za decu, za stvaranje i razvijanje inkluzivnog društva.*

Kontakt:
Sekretarijat MODS-a
Trg učitelja Tase 2,
18000 Niš

Tel. +381 18 244 995
Fax. +381 18 523 422
office@zadecu.org
www.zadecu.org